

BAJKE IN POVESTI O DEVETLETKI

Pingvinlandija
je kul!!!

V Pingvinlandiji imajo
otroci zelo radi brokoli,
cvetačo in vampe!!!

V Sloveniji imajo pa otroci
najraje devetletko!
Častna pingvinska! Tako je
in nič drugače. Kakopak!

Devetletka
je zakon.
Itak!

dr. Kristijan Musek Lešnik

*Problemov ne moremo reševati
z vzorci razmišljanja,
ki so pripeljali do njih.*

Albert Einstein

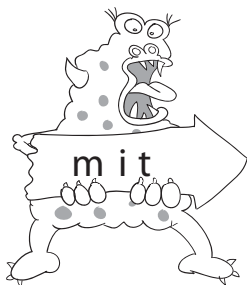

MITI, BAJKE, PRIPOVEDKE,
PRAVLJICE, IZMIŠLJOTINE
(PA ŠE KAKŠNA
ODKRITA LAŽ)
O DEVETLETKI

Devetletka
je überkul!!!

V Sloveniji imajo vsi otroci zelo radi
ljubljeno in veliko devetletko!!!

Mit št. 15:

Nivojski pouk v slovenskih šolah je tako dober in koristen, da ga je smiselno ohraniti, ali celo razširiti!

»V kakovostni javni šoli se nivojskemu pouku ni mogoče odpovedati, saj se ni moč izogniti dejstvu, da se razlike v znanju med učenci povečujejo. V osmem in devetem razredu so tako velike, da jih ni mogoče obvladati zgolj z notranjo diferenciacijo.« Dr. Damjan Štefanc, Večer, 2006.

»Ne le večinska izbira šol, v prid izvajanju zunanje diferenciacije v obliki nivojskega pouka v zadnjih dveh razredih obveznega izobraževanja govorijo tudi rezultati raziskave Žakelj idr. (2009), ki je pokazala, da je nivojski pouk pri matematiki za večino učencev ustrezná oblika učenja in poučevanja, saj so bili povprečni dosežki učencev na NPZ, ki so pri matematiki obiskovali nivojski pouk, znatno višji od povprečnih dosežkov učencev.«

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, 2011, stran 153.

Vprašanje: »Ali se vam zdi nivojski pouk dobra izbira? Kako vpliva na samopodobo otrok? Ali ni to samo še dodatno sredstvo za ustvarjanje razlik med otroci, ki se že tako preveč razslojujejo?«

Dr. Ljubica Marjanovič Umek: »V pogojih, ki jih imamo v slovenski šoli (v mislim imam zadnje razrede devetletke), mislim da. Kot kažejo podatki, ki so jih raziskovalci zbrali pri spremljavi nivojskega pouka in v posebni študiji, nivojski pouk ne vpliva negativno na otrokovo samopodobo. Osebnó sem prepričana, da so 13, 14-letniki že do te mere zreli, da znajo realno oceniti svoje sposobnosti in znanja, in to ne glede na to, v katero nivojsko skupino so vključeni. Poleg tega ne smemo pozabiti, da nivojski pouk poteka le pri treh predmetih, ves preostali čas so vsi otroci iz matičnega razreda skupaj. Kar se tiče t.i. socialnega razslojevanja pa nivojski pouk nič kaj bistvenega ne spreminja - prepričana sem celo, da lahko otrokom, ki morda nimajo najbolj idealnih pogojev za učenje v družinskem okolju, z poučevanjem, ki je bolj "po meri" konkretnih otrok, pomaga.«

Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2006.

Nivojski pouk je v slovensko šolo prišel v času njene zadnje prenove. Z novo devetletko je bil nivojski pouk v osmem in devetem razredu uzakonjen in obvezen za vse šole, pozneje pa je bilo šolam omogočeno, da same izbirajo organizacijo pouka v višjih razredih, pri čemer je nivojski pouk ostal le ena od možnih rešitev. (Ta odločitev je v delu "šolske stroke naletela na številne kritike, na primer: "Čeravno nimamo rezultatov o negativnem učinku nivojskega pouka na učenčevo znanje in počutje v šoli, imamo pa kar nekaj pozitivnih izsledkov in spoznanj, ki poudarjajo nujnost upoštevanja različnosti med učenci, se je minister odločil, da lahko šole izbirajo med različnimi oblikami organizacije pouka.", Dr. Ljubica Marjanovič Umek, 2007).

Če »šolska stroka« v nivojskem pouku očitno prepozna vrsto prednosti, če učenci z nivojskim poukom dosegajo boljše rezultate, mora iti za odlično, celo najboljšo in nujno rešitev. Pa je res tako? Pravzaprav ne!

Prva (globalna) težava nivojskega pouka je, da ga odsvetuje veliko mednarodnih organizacij (od OECD do UNICEF-a). Številne raziskave so namreč opozorile, da povečuje socialne razlike in nepravilnost, obenem pa ne vpliva pomembno na izboljšanje znanja učencev. Druga (lokalna) težava je morda celo še bolj pomembna: rezultati naših učencev na Nacionalnem preverjanju znanja v resnici ne potrjujejo, da učenci z nivojskim poukom pridobijo na znanju, pač pa nasprotno, v povprečju znajo celo manj!

Kljub drugačni veri in prepričanjem v slovenski "šolski stroki" se torej zdi, da nivojski pouk prinaša več neželenih posledic kot pozitivnih rezultatov. Da ne vodi nujno k boljšemu znanju, pričajo rezultati slovenske raziskave (Tabeli 28 in 29).

Tabela 28: Dosežki učencev na NPZ pri matematiki; razlika med šolami z nivojskim poukom in heterogenimi skupinami.

		Povprečna ocena	Povprečje NPZ
Nivojski pouk	1. skupina	2,22	28,51
	2. skupina	3,12	48,25
	3. skupina	4,37	74,05
	povprečje 3 skupin	3,36	53,19
Brez nivojskega pouka		3,60	55,90

Tabela 29: Dosežki učencev na NPZ pri slovenščini; razlika med šolami z nivojskim poukom in heterogenimi skupinami.

		Povprečna ocena	Povprečje NPZ
Nivojski pouk	1. skupina	2,32	42,52
	2. skupina	3,24	58,06
	3. skupina	4,37	74,67
	povprečje 3 skupin	3,52	62,02
Brez nivojskega pouka		3,68	64,94

Omenjena raziskava je opozorila na številne zaskrbljujoče pojave:

- učenci v šolah z nivojskim poukom so pri matematiki v povprečju imeli nižje ocene od vrstnikov v šolah brez nivojskega pouka,
- učenci v šolah z nivojskim poukom so pri matematiki na Nacionalnih preizkusih znanja v povprečju dosegli manj točk od vrstnikov v šolah brez nivojskega pouka,
- učenci v šolah z nivojskim poukom so pri slovenščini v povprečju imeli nižje ocene od vrstnikov v šolah brez nivojskega pouka,
- učenci v šolah z nivojskim poukom so pri slovenščini na Nacionalnih preizkusih znanja v povprečju dosegli manj točk od vrstnikov v šolah brez nivojskega pouka.

Prepričanje, da učenci, ki obiskujejo nivojski pouk, znajo več od vrstnikov, ki hodijo v heterogene skupine, torej ne drži. Res je, da se šolarji v najvišji skupini nivojskega pouka naučijo več kot v heterogenih skupinah, v povprečju pa so vsi skupaj na slabšem. Najbolj šolarji v "slabših" skupinah, ki izgubijo priložnost napredovanja ob bolj kompetentnih vrstnikih. *(S tega vidika so bolj ustrezne rešitve diferenciacije tiste, ki sposobnim učencem omogočajo dodatno delo, izzive in razvoj, obenem pa ne zapostavljajo njihovih manj uspešnih vrstnikov.)*

Zgornji podatki pa opozarjajo še nekaj. Predlogi, ki jih ponuja nova Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011) so vsaj presenetljivi. Čeprav predlaga nadaljevanje prakse, po kateri se šole same odločajo za obliko diferenciacije, predvidene rešitve v novi Beli knjigi (stran 154) namreč predlagajo rešitve, ki omogočajo celo več nivojskega pouka kot doslej:

»Pri vseh predmetih od 1. do 9. razreda je treba izvajati notranjo učno diferenciacijo in individualizacijo ne glede na druge oblike diferenciacije.

- *V 4. in 5. razredu se lahko ena četrtnina ur pouka pri največ dveh predmetih slovenščini in/ali matematiki izvaja v manjših skupinah z namenom utrjevanja oz. poglobljanja učne snovi.*
- *V 6. in 7. razredu se ena četrtnina ur pouka slovenščine, matematike in tujega jezika izvaja v manjših skupinah z namenom utrjevanja oz. poglobljanja učne snovi.*
- *V 8. in 9. razredu se pouk pri vseh urah slovenščine, matematike in tujega jezika izvaja v manjših skupinah z namenom kakovostnega doseganja ciljev in standardov znanja.«*

Ne gre le za znanje!

Kljub drugačnim »strokovnim mnenjem« učenci z deljenjem v skupine pri nivojskem pouku v povprečju očitno ne pridobijo več znanja. Nasprotno, tako povprečne ocene kot tudi povprečni rezultati učencev v nivojskih skupinah so nižji od povprečnih ocen in povprečnih rezultatov njihovih vrstnikov, ki v šolah niso deljeni v nivojske skupine! Tako pri slovenščini kot pri matematiki veliko pridobi le najvišja skupina, v kateri so v povprečju učenci z najvišjim socialno-ekonomskim statusom. Tudi dr. Janez Bečaj, predsednik Državne komisije za vodenje NPZ opozarja (2010):

“V javnosti je velikokrat slišati, kaj bomo storili s Pomurjem, ker odstopa od slovenskega povprečja. Takšno izhodišče je napačno. Vprašati bi se morali, kako bomo pomagali vsem tistim otrokom z nizkimi učnimi dosežki po Sloveniji, ki izhajajo iz socialno deprivilegiranih okolij. Pomurje je le najbolj vidno,” je opozoril Bečaj. Po njegovem mnenju z nivojskim poukom te razlike le povečujemo, saj se je izkazalo, da najboljše rezultate dosegajo učenci iz prve skupine, za njimi so učenci s šol, kjer sploh nimajo nivojskega pouka, šele nato sledijo učenci iz druge in tretje skupine.”

Kakor koli je že pomemben, je vidik znanja le en od dejavnikov, ki jih je smiselno upoštevati pri razmišljanju o nivojskem pouku. Nikakor namreč ne gre preslišati opozoril, da ima lahko nivojski pouk negativne posledice na socialnem področju. Če večina raziskav v svetu ugotavlja, da z vidika znanja nivojski pouk sicer ne prinaša posebnih pridobitev, pa tudi ne posebnih izgub, njegovo primernost pod veliko večji vprašaj postavljajo spoznanja, da deljenje učencev v skupine po sposobnosti slabo vpliva na socialne razlike med učenci. Vse bolj je očitno, da velikokrat povečuje obstoječe razlike, namesto da bi jih blažil.

Raziskava projekta Included pod okriljem Evropske komisije (Analiza dobrih praks v evropskih šolskih sistemih, 2010) je opozorila na številne negativne učinke nivojskega pouka na različnih področjih:

Učinki na učenje

- Nivojski pouk ne poveča, temveč lahko celo zmanjša uspeh učencev ali dijakov v šoli, kjer ga izvajajo.
- Nivojski pouk poveča razlike v učnem uspehu učencev ali dijakov.
- Tisti z boljšim učnim uspehom uspeh pri nivojskem pouku izboljšajo, ali ostane enak.

- Nivojski pouk škodi učencem in dijakom s slabšim učnim uspehom; zmanjšuje možnosti za učenje in učne dosežke učencev oziroma dijakov s slabšim uspehom, ker spremeni material in vsebino, s katero se seznanijo, zmanjša se tudi čas za dejavnosti, ki spodbujajo učenje.
- Nivojski pouk poveča možnosti za osipništvo.
- Nivojski pouk zmanjšuje možnosti za učenje in učne dosežke, ker zmanjša kakovost in hitrost poučevanja.

Učinki na pričakovanja in samopodobo

- Nivojski pouk zniža pričakovanja skupin s slabšim uspehom.
- Nivojski pouk zniža akademsko samopodobo učencev in dijakov in njihove občutke sposobnosti.
- Nivojski pouk povzroča segregacijo, kategorizacijo, stigmatizacijo in družbeno stratifikacijo.

Vpliv na vrstnike

- Nivojski pouk zmanjša učne priložnosti učencev ali dijakov, ker zmanjša vpliv vrstnikov, ki ga imajo učenci z boljšim uspehom na tiste s slabšim uspehom.

Vpliv na mobilnost med skupinami

- Nivojski pouk zmanjšuje možnosti prehajanja v višje nivoje in zmanjšuje zadovoljstvo z razvrstitvijo v nivoje.

Na koga je vpliv največji?

- V skupinah tistih z nižjimi sposobnostmi so pogosto člani ranljivih skupin.
- Segregacija otrok s posebnimi potrebami ne izboljša njihovih učnih rezultatov, možnosti učenja pa so v segregiranih skupinah manjše.

Raziskava med drugim ugotavlja, da »ima na nekatere skupine učencev ali dijakov nivojski pouk večji vpliv kot na druge. Te skupine so migranti, kulturne manjšine in otroci s posebnimi potrebami. Paradoks je v tem, da je bil prvoten cilj nivojskega pouka – vsaj tako so ga utemeljevali – da se premagajo te deprivilegirani. Učinkovitost nivojskega pouka pri odpravljanju deprivilegiraniosti pa je vprašljiva. Dogaja se prav nasprotno: negativni učinki nivojskega pouka so najbolj vidni prav pri teh učencih in dijakih glede šolskega uspeha in socialnega vključevanja.« (Analiza dobrih praks v evropskih šolskih sistemih, 2010).

Publikacija, ki jo je izdal UNESCO (Dupriez, 2010) je enako neprizanesljiva do nivojskega pouka: »In vendar rezultati raziskav

kažejo, da v resnici deljenje v skupine nima vedno pričakovanih rezultatov in da, daleč od izboljšanja učnih dosežkov najmanj zmožnih učencev in zmanjševanja razlik med skupinami, te pravzaprav povečuje.»

Tudi poročilo OECD »*Overcoming School Failure: Policies That Work*« iz leta 2010 opozarja na pasti nivojskega pouka in deljenja učencev v skupine po sposobnostih.

Nenazadnje je publikacija »*Turning Points: Preparing American Youth for the 21st Century*«, ki jo je izdal Carnegie Council on Adolescent Development, je že v letu 1989 priporočila izogibanje delitvam najstnikov v skupine po sposobnostih. V takšnem deljenju in v njegovih posledicah so namreč avtorji prepoznali eno od najbolj škodljivih praks v šolstvu.

Ugotovitve o senčnih platih nivojskega pouka torej niso niti redke, niti nove. Že v času, ko so ga začeli uvajati v slovenske šole, je bilo na razpolago dovolj opozoril, da nivojski pouk ne daje pričakovanih in zelenih učinkov. Nekateri raziskave so opozarjale, da učencev nima smisla deliti v skupine po sposobnostih, ker s tem dolgoročno ne pridobijo nič (Slavin, 1990; Crahay, 2000); druge pa so ugotovile, da z nivojskim poukom učenci v zahtevnejših skupinah nekoliko pridobijo, vendar istočasno učenci v manj zahtevnih skupinah pomembno več izgubijo, medtem ko v povprečju ni pomembnih sprememb (Betts in Shkolnik, 2000; Hoffer, 1992; Ireson, Mortimore in Hallam, 1999; Kerchoff, 1986).

- - -

Če nivojski pouk ne prinaša pomembnih pridobitev na področju znanja (oziroma v povprečju celo vodi k slabšemu znanju), če je obenem krivičen do manj sposobnih učencev in jim z »getoizacijo« v ločene skupine že od 10. leta naprej zmanjšuje možnosti za uspeh v življenju, če že v najzgodnejših najstniških letih vzbuja pri enih učencih občutke večvrednosti, pri drugih pa občutke manjvrednosti, odgovor na vprašanje o njegovi smiselnosti ne bi smel biti težak.

Vsekakor je šolo treba čim bolj uspešno približati sposobnostim in interesom posameznih otrok in mladostnikov, a nivojski pouk očitno ni najboljša rešitev (čeprav se v določenih okoliščinah in ob ustreznem vodenju skupin lahko obnese). Navsezadnje je načelo deljenja otrok v skupine glede na sposobnosti celo v nasprotju s sodobnimi ugotovitvami razvojne psihologije. Učencem je smiselno ponuditi možnost, da v interakciji z bolj kompetentnimi vrstniki napredujejo bolj in hitreje, kot bi sicer; z razvrščanjem v skupine glede na sposobnosti, pa se učencem v »nižjih« skupinah odreka priložnost za tovrstne interakcije in napredek.

Prepričanje o koristih nivojskega pouka temelji na mitih, ki jih mednarodne raziskave in rezultati devetletke ne potrjujejo! Temelji na bajki, ki vsaj v kontekstu slovenske osnovne šole in takšnega nivojskega pouka, kakršnega poznamo danes, ne vzdrži kritične presoje! Dolgoročno vodi k zmanjševanju kakovosti javne šole, v “getoizacijo odpadlih in drugačnih”. S prikrajšanjem najbolj ranljivih in najšibkejših za enake izobraževalne priložnosti pa vodi tudi k izraziti nepravčnosti in k poglobljanju že tako prevelikih socialnih razlik.